

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی
بخش الهیات

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته الهیات
گرایش علوم قرآن و حدیث

آثار انس با قرآن در رفتارهای دانش آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر کرمان

مؤلف :

اعظم ایرانمنش

استاد راهنما :

دکتر رضا رستمی‌زاده

استاد مشاور :

دکتر مسعود باقری

شهریورماه ۱۳۹۱

این پایان نامه به عنوان یکی از شرایط درجه کارشناسی ارشد به

بخش الهیات

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تسلیم شده است و هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره مزبور شناخته نمی شود.

دانشجو: اعظم ایرانمنش

استاد راهنما: آقای دکتر رضا رستمی زاده

استاد مشاور: آقای دکتر مسعود باقری

داور ۱: آقای دکتر عباس رحمتی

داور ۲: آقای دکتر علی عارفی

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده: آقای دکتر عنایت‌الله شریف پور

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

تقدیم به :

به ساحت مقدس قرآن کریم و اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) و به همه پویندگان علم و
معرفت

تشکر و قدردانی :

سپاس خدای را که سخنوران، در ستودن او بمانند و شمارندگان، شمردن نعمت‌های او ندانند و کوشندگان، حق او را گزاردن نتوانند. و سلام و دورد بر محمد (صلی الله علیه و آله) و خاندان پاک او، هم آنان که وجودمان وامدار وجودشان است.

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر رستمی‌زاده که با کرامتی چون خورشید، سرزمین دل را روشنی بخشیدند و گلشن‌سرای علم و دانش را با راهنمایی‌های کار ساز و سازنده بارور ساختند و از استاد با کمالات و شایسته؛ جناب آقای دکتر باقری که در کمال سعه صدر، از هیچ کمکی در این عرصه بر من دریغ نمودند و زحمت مشاوره این رساله را بر عهده گرفتند؛ تقدیر و تشکر می‌نمایم.

و فراوان‌ترین سپاس برای کسانی است که وجودم از وجودشان و تمام زندگیم محصول فداکاری‌شان، والدینی که بودنشان تاج افتخاری است بر سرم و نامشان دلیلی است بر بودنم، چرا که این دو وجود، پس از پروردگار، مایه هستی‌ام بوده‌اند دستم را گرفتند و راه رفتن را در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند. آموزگاران که برایم زندگی، بودن و انسان بودن را معنا کردند.....

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف نشان دادن آثار انس با قرآن بر شخصیت دانش آموزان دختر دبیرستان‌های شهر کرمان به روش علی-مقایسه‌ای انجام گرفت. بدین منظور ۳۷۷ نفر از دانش آموزان دختر نواحی ۱ و ۲ آموزش و پرورش شهر کرمان به روش تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند و به سؤالات پرسشنامه‌های ویژگی‌های فردی، انس با قرآن و شخصیت (NEO-FFI) پاسخ دادند. تجزیه و تحلیل به وسیله آزمون T و تحلیل واریانس یک‌طرفه در نرم افزار SPSS انجام شد و نتایج حاصل از مقایسه دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان نشان داد که دانش آموزان مأنوس با قرآن دارای ویژگی روان آزرده‌گرایی و گشودگی به تجربه کمتری نسبت به سایر دانش آموزان بوده و دارای ویژگی برون‌گرایی و موافق بودن و با وجدان بودن بیشتری نسبت به سایر دانش آموزان می باشند. و میزان انس با قرآن بر حسب پایه تحصیلی، معدل و تحصیلات پدر آنها تفاوت معنا داری را نشان نداد.

کلیدواژه‌ها:

انس با قرآن، رفتار، شخصیت، دانش آموزان دختر

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

۲	مقدمه
۴	۱-۱: بیان مسئله
۷	۲-۱: اهداف تحقیق
۷	۳-۱: ضرورت تحقیق
۱۱	۴-۱: فرضیه‌ها و سؤالات تحقیق
۱۲	۵-۱: تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات

فصل دوم: پیشینه نظری و تجربی تحقیق

۱۶	مقدمه
۱۶	۱-۲: پیشینه نظری انس با قرآن
۱۶	۱-۱-۲: تعریف انس
۱۷	۲-۱-۲: تعریف قرآن
۱۸	۳-۱-۲: تعریف انس با قرآن
۱۹	۴-۱-۲: مراتب انس با قرآن
۱۹	۱-۴-۱-۲: قرائت قرآن
۲۰	۱-۱-۴-۱-۲: تلاوت قرآن و تفاوت آن با قرائت
۲۱	۲-۴-۱-۲: فهم قرآن و مراتب آن
۲۵	۳-۴-۱-۲: عمل به قرآن
۲۶	۵-۱-۲: آثار انس با قرآن
۲۶	۱-۵-۱-۲: آثار فردی انس با قرآن
۳۲	۲-۵-۱-۲: آثار اجتماعی انس با قرآن
۳۷	۲-۲: پیشینه نظری شخصیت و رفتار
۳۷	۱-۲-۲: تعریف شخصیت و رفتار
۳۸	۲-۲-۲: ضرورت و فایده مطالعه روانشناسی شخصیت و رفتار

۳۹	..... عوامل به وجود آورنده شخصیت	۳-۲-۲
۳۹	..... وراثت	۱-۳-۲-۲
۴۰	..... محیط	۲-۳-۲-۲
۴۱	..... الگو پنج عاملی در صفات شخصیت	۴-۲-۲
۴۲	..... ساختار پرسشنامه	۱-۴-۲-۲
۴۳	..... آزمون نئو، آزمون جهانی	۲-۴-۲-۲
۴۴	..... کاربرد آزمون شخصیت نئو	۳-۴-۲-۲
۴۵	..... ابعاد الگوی پنج عاملی اصلی شخصیت	۴-۴-۲-۲
۴۵	..... ویژگی روان آزرده گرایی	۱-۴-۴-۲-۲
۴۶	..... ویژگی برونگرایی	۲-۴-۴-۲-۲
۴۷	..... ویژگی گشودگی به تجربه یا انعطاف پذیری	۳-۴-۴-۲-۲
۴۸	..... ویژگی موافق بودن یا دلبذیر بودن	۴-۴-۴-۲-۲
۴۹	..... ویژگی با وجدان بودن	۵-۴-۴-۲-۲
۵۱	..... شخصیت از دیدگاه قرآن و اسلام	۳-۲
۵۲	..... مفهوم شخصیت در قرآن	۱-۳-۲
۵۴	..... عناصر تشکیل دهنده شخصیت و رفتار از دیدگاه قرآن	۲-۳-۲
۵۴	..... شخصیت سالم و بهنجار از دیدگاه قرآن	۳-۳-۲
۵۶	..... انواع شخصیت در قرآن	۴-۳-۲
۵۹	..... مروری بر تحقیقات انجام شده	۴-۲
۵۹	..... مطالعات انجام شده در داخل کشور	۱-۴-۲
۶۹	..... مطالعات انجام شده در خارج از کشور	۲-۴-۲
۷۹	..... جمع بندی	۵-۲
۸۱	..... مدل تحلیلی	۶-۲

فصل سوم: روش تحقیق

۸۳	..... مقدمه	
۸۳	..... روش اجرای تحقیق	۱-۳

۸۳	۳-۱-۱: نوع تحقیق.....
۸۴	۳-۱-۲: انواع متغیرها .....
۸۴	۳-۱-۳: داده‌های مورد نیاز .....
۸۵	۳-۲: جامعه آماری، حجم نمونه، روش نمونه گیری .....
۸۵	۳-۲-۱: جامعه آماری .....
۸۵	۳-۲-۲: حجم نمونه .....
۸۶	۳-۲-۳: روش نمونه گیری .....
۸۶	۳-۳: ابزار جمع آوری داده ها .....
۸۸	۳-۳-۱: اعتبار یا روایی پرسشنامه .....
۸۹	۳-۳-۲: پایایی پرسشنامه .....
۸۹	۳-۴: روش جمع آوری داده ها .....
۹۰	۳-۵: روش‌های تجزیه و تحلیل آماری .....
۹۰	۳-۵-۱: روش‌های آماری توصیفی .....
۹۰	۳-۵-۲: روش‌های آماری استنباطی .....

فصل چهارم: یافته‌های تحقیق

۹۲	- مقدمه .....
۹۳	۴-۱: توصیف شاخص های دموگرافیک.....
۹۳	۴-۱-۱: وضعیت پایه تحصیلی دانش آموزان .....
۹۴	۴-۱-۲: وضعیت معدل دانش آموزان.....
۹۵	۴-۱-۳: وضعیت میزان تحصیلات پدر دانش آموزان .....
۹۶	۴-۱-۴: وضعیت تعداد دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان .....
۹۷	۴-۱-۵: وضعیت زمینه‌های فعالیت قرآنی دانش آموزان .....
۹۸	۴-۲: وضعیت متغیرهای تحقیق .....
۹۸	۴-۲-۱: وضعیت انس با قرآن در دانش آموزان .....
۱۰۰	۴-۲-۲: وضعیت ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان .....

- ۳-۴: بررسی فرضیات تحقیق..... ۱۰۱
- ۱-۳-۴: فرضیه اول: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان از نظر انس با قرآن تفاوت وجود دارد..... ۱۰۱
- ۲-۳-۴: فرضیه دوم: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان در ویژگی شخصیتی روان آزرده گرایی تفاوت وجود دارد..... ۱۰۳
- ۳-۳-۴: فرضیه سوم: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان در ویژگی شخصیتی برونگرایی تفاوت وجود دارد..... ۱۰۵
- ۴-۳-۴: فرضیه چهارم: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان در ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه تفاوت وجود دارد..... ۱۰۷
- ۵-۳-۴: فرضیه پنجم: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان در ویژگی شخصیتی موافق بودن تفاوت وجود دارد..... ۱۰۹
- ۶-۳-۴: فرضیه ششم: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان در ویژگی شخصیتی باوجدان بودن تفاوت وجود دارد..... ۱۱۱
- ۴-۴: بررسی سؤالات تحقیق..... ۱۱۳
- ۴-۴-۱: سؤال اول: آیا میزان انس با قرآن دانش آموزان با توجه به پایه تحصیلی آنها تفاوت دارد؟..... ۱۱۳
- ۴-۴-۲: سؤال دوم: آیا میزان انس با قرآن دانش آموزان با توجه به تحصیلات پدر آنها تفاوت دارد؟..... ۱۱۵
- ۴-۴-۳: سؤال سوم: آیا میزان انس با قرآن دانش آموزان با توجه به معدل آنها تفاوت دارد؟..... ۱۱۷

فصل پنجم: نتیجه گیری و بحث

- مقدمه..... ۱۲۰
- ۱-۵: نتیجه گیری و بحث..... ۱۲۰
- ۱-۱-۵: فرضیات..... ۱۲۰
- ۱-۱-۱-۵: فرضیه اول: بین دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان از نظر میزان انس با قرآن تفاوت وجود دارد..... ۱۲۰

- ۵-۱-۱-۲: فرضیه دوم: بین دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش‌آموزان در ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی تفاوت وجود دارد. ۱۲۱
- ۵-۱-۱-۳: فرضیه سوم: بین دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش‌آموزان در ویژگی شخصیتی برون‌گرایی تفاوت وجود دارد. ۱۲۲
- ۵-۱-۱-۴: فرضیه چهارم: بین دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش‌آموزان در ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه تفاوت وجود دارد. ۱۲۳
- ۵-۱-۱-۵: فرضیه پنجم: بین دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش‌آموزان در ویژگی شخصیتی موافق بودن تفاوت وجود دارد. ۱۲۴
- ۵-۱-۱-۶: فرضیه ششم: بین دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش‌آموزان در ویژگی شخصیتی باوجدان بودن تفاوت وجود دارد. ۱۲۵
- ۵-۱-۲: سؤالات ۱۲۶
- ۵-۱-۲-۱: سؤال اول: دانش‌آموزان در چه زمینه‌های قرآنی فعالیت دارند؟ ۱۲۶
- ۵-۱-۲-۲: سؤال دوم: وضعیت انس با قرآن در دانش‌آموزان چگونه است؟ ۱۲۶
- ۵-۱-۲-۳: سؤال سوم: وضعیت ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان چگونه است؟ ۱۲۷
- ۵-۱-۲-۴: سؤال چهارم: آیا میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به پایه تحصیلی آنها تفاوت دارد؟ ۱۲۷
- ۵-۱-۲-۵: سؤال پنجم: آیا میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به تحصیلات پدر آنها تفاوت دارد؟ ۱۲۸
- ۵-۱-۲-۶: سؤال ششم: آیا میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به معدل آنها تفاوت دارد؟ ۱۲۸
- ۵-۲: پیشنهادهاى تحقیق ۱۲۹
- ۵-۳: محدودیت‌های تحقیق ۱۳۰
- منابع فارسی ۱۳۱
- منابع انگلیسی ۱۳۹
- پیوست‌ها ۱۴۰

فهرست جداول

- جدول ۱-۲: تحقیقات انجام شده در داخل کشور ۷۰
- جدول ۲-۲: تحقیقات انجام شده در خارج از کشور ۷۸
- جدول ۱-۱-۴: توزیع فراوانی وضعیت پایه تحصیلی دانش آموزان ۹۳
- جدول ۲-۱-۴: توزیع فراوانی وضعیت معدل دانش آموزان ۹۴
- جدول ۳-۱-۴: توزیع فراوانی وضعیت میزان تحصیلات پدر دانش آموزان ۹۵
- جدول ۴-۱-۴: توزیع فراوانی وضعیت تعداد دانش آموزان مأنوس باقرآن وسایر دانش آموزان ۹۶
- جدول ۵-۱-۴: توزیع فراوانی وضعیت زمینه های فعالیت قرآندانش آموزان ۹۷
- جدول ۱-۲-۴: توزیع فراوانی و آماره های توصیفی انس باقرآن در دانش آموزان ۹۸
- جدول ۲-۲-۴: توزیع فراوانی و آماره های توصیفی ویژگی های شخصیتی دانش آموزان ۱۰۰
- جدول ۱-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین انس باقرآن دانش آموزان مأنوس باقرآن وسایر دانش آموزان ۱۰۲
- جدول ۲-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی روان آزرده گرای دانش آموزان مأنوس باقرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۴
- جدول ۳-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی برونگرایی دانش آموزان مأنوس باقرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۶
- جدول ۴-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه دانش آموزان مأنوس باقرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۸
- جدول ۵-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی موافق بودن دانش آموزان مأنوس باقرآن و سایر دانش آموزان ۱۱۰
- جدول ۶-۳-۴: آماره های آزمون T برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی با وجدان بودن دانش آموزان مأنوس باقرآن و سایر دانش آموزان ۱۱۲

- جدول ۴-۴-۱: آماره‌های آزمون Anova برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به پایه تحصیلی آن‌ها..... ۱۱۳
- جدول ۴-۴-۲: آماره‌های آزمون Anova برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به تحصیلات پدر آن‌ها..... ۱۱۵
- جدول ۴-۴-۳: آماره‌های آزمون Anova برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به معدل آن‌ها..... ۱۱۷

فهرست نمودارها

- نمودار ۱-۱-۴: درصد فراوانی وضعیت پایه تحصیلی دانش آموزان ۹۳
- نمودار ۲-۱-۴: درصد فراوانی وضعیت معدل دانش آموزان ۹۴
- نمودار ۳-۱-۴: درصد فراوانی وضعیت میزان تحصیلات پدر دانش آموزان ۹۵
- نمودار ۴-۱-۴: درصد فراوانی وضعیت تعداد دانش آموزان مأنوس باقرآن وسایر دانش آموزان ۹۶
- نمودار ۵-۱-۴: درصد فراوانی وضعیت زمینه‌های فعالیت قرآنی دانش آموزان ۹۷
- نمودار ۱-۱-۲-۴: توزیع درصدی وضعیت انس با قرآن در دانش آموزان ۹۹
- نمودار ۲-۱-۲-۴: منحنی توزیع نرمال و آماره‌های توصیفی وضعیت انس با قرآن در دانش آموزان ۹۹
- نمودار ۲-۲-۴: توزیع درصدی وضعیت ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان ۱۰۰
- نمودار ۱-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین انس با قرآن دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۲
- نمودار ۲-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌گرایی دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۴
- نمودار ۳-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی برونگرایی دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۶
- نمودار ۴-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه دانش‌آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۰۸
- نمودار ۵-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی موافق بودن دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۱۰
- نمودار ۶-۳-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین ویژگی شخصیتی با وجدان بودن دانش آموزان مأنوس با قرآن و سایر دانش آموزان ۱۱۲
- نمودار ۱-۴-۴: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش آموزان با توجه به پایه تحصیلی آن‌ها ۱۱۴

نمودار ۴-۴-۲: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به

تحصیلات پدر آنها..... ۱۱۶

نمودار ۴-۴-۳: نمودار جعبه‌ای برای مقایسه میانگین نمرات میزان انس با قرآن دانش‌آموزان با توجه به

معدل آنها..... ۱۱۸

فصل اول

کلیات تحقیق

- مقدمه

۱-۱: بیان مسئله

۲-۱: اهداف تحقیق

۳-۱: ضرورت تحقیق

۴-۱: فرضیه‌ها و سوالات تحقیق

۵-۱: تعاریف واژه‌ها و اصطلاحات

مقدمه :

قرآن کتاب وحی، برنامه زندگی و جداکننده حق از باطل است، قرآن کتابی است که نه تنها با گذشت زمان از عظمت و جاذبه آن کاسته نشده، بلکه روز به روز ابعاد عظیمش، وسیع تر و جذاب تر می شود. مسئله انس با قرآن یکی از مقوله‌هایی است که پرداختن به آن باعث پیشرفت معنوی و حتی مادی در جامعه می گردد، زیرا انس انسان به چیزی باعث ایجاد آرامش و هم‌سنگ و هم‌سو شدن با آن است. انسان به لحاظ این که وجودی گسترده دارد، زمینه انس با امور گوناگون را داراست، انس انسان با امور متعالی و معنوی منوط به این است که بین او و مأنوسش سنخیت وجود داشته باشد، هر چه این سنخیت بیشتر باشد موانست نیز بیشتر خواهد بود.

از این رو، انس با قرآن مجید که تجلی حق تعالی در این جهان است و سرتاسر آن دعوت به تعالی و سیر به سوی حق است انسان را به اندازه استعداد و قابلیت‌هایش از نور و کمال برخوردار می کند تا جایی که انسان در ابعاد مختلف وجودش، قرآنی و مظهر قرآن می شود.

پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «القرآن مآدبه الله فتعلموا من مآدبه الله ما استطعتم» (عاملی، ۱۴۰۹، ج ۶، ص ۱۶۸، ح ۷۶۴۸؛ نوری، ۱۴۰۸، ج ۴، ص ۲۳۲، ح ۴۵۶۹) قرآن سفره آماده و گسترده الهی است پس هر چه می‌توانید از سفره آماده خدا بهره‌گیری و معارف آن را فراگیرید. خداوند طبق بیان این حدیث شریف بندگان خویش را برای بهره‌گیری از این سفره آماده دعوت کرده است و به میهمانی قرآن کریم فراخوانده است به همین دلیل در بینش اسلامی و قرآنی هرگونه انس و ارتباط با قرآن در صورتی که از روی اخلاص صورت پذیرد ارزشمند و سبب نزدیکی به خداوند متعال و تعالی و رشد انسان می‌شود.

انس با قرآن کریم عامل رفتار شایسته قرآنی است که از شخصیت نشأت گرفته است. غزالی، شخصیت هرکس را برآیند تعامل رفتار و اندیشه می‌داند که این دو مؤلفه در یکدیگر تأثیر متقابل دارند و تعالی و تدانی هر یک مسبوق به چگونگی دیگری است، اعتقاد به خدا و به رسمیت شناختن حضور خدا در زندگی، شیوه و روش زندگی و رفتار را تغییر می‌دهد. پژوهش‌های بسیاری نشان‌گر تأثیرات مثبت اعتقاد به خدا و التزام به ایمان به قرآن در شخصیت انسان است. مهم‌ترین اصل در سلامت شخصیت، یکپارچگی و وحدت شخصیت در سه ساحت وجودی انسان، یعنی ساحت فکر و اندیشه، عواطف و احساسات و اعمال و رفتار است، و این سلامت در سایه سار تعلیم و تزکیه در مکتب قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) محقق می‌شود. و پس

از آن است که آدمی در مدار توحید می‌اندیشد، عواطف و احساسات و هیجان‌اتش در چارچوب رضای الهی بروز و ظهور می‌یابد و کردار و رفتارش خداپسندانه انجام می‌پذیرد. (کوثری، ۱۳۸۸، ص ۸) پس شخصیت هر فرد و به تبع آن رفتار او رابطه‌ی دو طرفه‌ای با ارزش‌ها و اعتقادات او دارد.

لذا در این پژوهش برآنیم آثار انس با قرآن بر رفتار (شخصیت) دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر کرمان که دوران نوجوانی خود را سپری می‌کنند را شناسایی کنیم، زیرا نوجوانان نقش مهمی در پیشبرد اهداف کشورمان دارند و جایگاه آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. دوران نوجوانی، دورانی حساس و بسیار بحرانی است. معمولاً سال‌های پرآشوب نوجوانی به عنوان تغییر و رشد سریع انگاشته می‌شود که در آن نگرش‌ها، احساس‌ها و رفتارها تغییر شکل می‌یابند. از این رو نوع روش تربیتی که درباره نوجوانان به کار می‌رود نقش بسیار مهمی در شکل دادن به شخصیت آینده آن‌ها و رفتارهای پایدارشان دارد، در این میان اگر اصول اخلاقی آموزه‌هایی که به آن‌ها آموزش داده می‌شود بدون پشتوانه ایمان به خدا و بیانات رفتاری اخلاقی قرآن باشد، با بالا رفتن سن، پابندی به آن‌ها کمتر خواهد شد. بنابراین برای دستیابی به جامعه‌ای سالم ضرورت پابندی و عمل به قوانین دینی و قرآنی بیش از پیش احساس می‌شود. (رنجبر، ۱۳۸۷، ص ۴)

حال اگر بتوان با مأنوس کردن افراد جامعه با قرآن از این منبع عظیم و دریای بی‌کران آن‌گونه که شایسته است استفاده نمود، به طور قطع می‌توان بسیاری از مشکلات رفتاری (شخصیتی) دانش‌آموزان و به تبع ناهنجاری‌های جامعه را حل نمود.

لازم به ذکر است جهت شناسایی آثار فردی و اجتماعی انس با قرآن، ابتدا میزان انس با قرآن دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر کرمان سنجیده می‌شود و شاخص‌هایی برای میزان این انس از قبیل (مفهوم انس با قرآن، مراتب آن ...) معرفی می‌گردد.

از تحلیل و بررسی این موضوع می‌توان پی برد که تا چه میزان انس با قرآن در رفتار و شخصیت دانش‌آموزان تأثیر خواهد داشت و ارگان آموزش و پرورش، برای دسترسی به این هدف تا چه حد موفق بوده است.

۱-۱: بیان مسئله :

قرآن کریم پویاترین و پایدارترین منبع معارف اسلامی است، بیشترین توصیه‌ها را در هدایت و تربیت نسل جوان و رسیدگی و ساماندهی امور آنان را در خود گنجانده است. پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) فرموده‌اند: «اوصیکم بالشبان خیرا فانهم ارق افئده» به شما توصیه می‌کنم که به جوانان توجه و عنایت خاص نمایید و در مورد آنان به بهترین وجه رفتار کنید، چرا که آنان قلب‌هایی لطیف و پر فضیلت دارند. (سلیمانی فر، ۱۳۸۵، ص ۵۱)

از جمله مباحثی که در دو دهه اخیر توجه کارشناسان فرهنگی را به خود جلب کرده است، پرداختن به اجرای طرح‌هایی جهت ایجاد تغییرات مطلوب در شناخت‌ها، نگرش‌ها و در نهایت رفتار دانش‌آموزان بوده است. به طوری که رسالت اصلی نظام تعلیم و تربیت نیز تغییر در نگرش‌ها و رفتارهای دانش‌آموزان با تکیه بر مکتب حیات‌بخش اسلام بوده و همه طرح‌ها جهت بالا بردن دینداری آنان به کار گرفته شده است. (علاقه بند، ۱۳۷۶) بدیهی است که غفلت از دوران نوجوانی و عدم توجه به اعتقادات و رفتارهای مذهبی در این دوره صدمات جبران‌ناپذیری بر سلامت جامعه وارد خواهد کرد.

از این رو است که تمامی مسولان آموزشی باید بیشترین تلاش خود را در جهت فراهم کردن تعلیم و تربیتی که منجر به زنده نگه‌داشتن ارزش‌های انسانی شود، مبذول دارند و از آن‌جا که نوجوانی از مهم‌ترین دوران زندگی انسان از جهت تربیتی است، بیشترین مشکلات و مسائل تربیتی در این دوره پیش می‌آید. از طرف دیگر انگیزه‌های دینی و اخلاقی نوجوانان در این دوره هماهنگ با سایر ابعاد فکری آن‌ها به رشد و شکوفایی می‌رسد، طبق تحقیقات افراد در سنین نوجوانی دارای اعتقادات مذهبی بیشتری هستند و خانواده و اجتماع در تثبیت اعتقادات مذهبی نوجوانان نقش بسیار مهمی دارند. (احمدی، ۱۳۸۲، ص ۶۷)

و اما بهترین فرصت برای انس با قرآن و آشنایی با معارف بلند آن، دوره نوجوانی و جوانی است چرا که هر آنچه در این دوره فرا گرفته می‌شود ماندگار و جاودان خواهد بود. امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: «العلم فی الصغر کالمنقش فی الحجر». (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۱، ص ۲۲۴، ح ۱۳) آموختن علم در کودکی همانند نقش بر سنگ است که از بین نرفته و پاک نمی‌گردد.

قرآن کتابی است که هرگز کهنه نشده و نخواهد شد و هر اندازه از زمان نزولش بگذرد بیشتر به اسرار آن پی برده می‌شود این معجزه الهی، تنها اثری است که می‌تواند آدمیان را به سوی راه‌های استوار که

خوشبختی واقعی در آن نهفته است هدایت نماید. و بی‌شک این هدایت، در گرو انس، ارتباط و تعامل با قرآن است. و آثار این تعامل در تمامی زندگی افراد و شخصیت و به تبع آن رفتار فرد مأنوس با آن هویدا می‌شود. زیرا شخصیت هر انسان، همان چیزی است که رفتار او را شکل داده و جهت بخشیده و موجب پیش‌بینی رفتار حال و آینده او می‌شود. و تفاوت‌های فردی را به وجود می‌آورد. شخصیت یک مؤلفه چند عاملی است. عوامل وراثتی، زیستی، شناختی، محیطی و اجتماعی آن را تشکیل می‌دهد. مفاهیم و آموزه‌های قرآن در ابعاد گوناگون زندگی از جمله شکل‌گیری، رشد و تکامل شخصیت تأثیرگذار است. از همان دوران اولیه زندگی، انس با قرآن از طریق آموزش‌های رسمی و غیر رسمی آغاز می‌شود و بر اساس میزان انس با مفاهیم و معانی عمیق قرآن و به کارگیری آن‌ها در زندگی عملی، میزانی از شخصیت دینی در فرد شکل می‌گیرد. تأثیرات قرآن در شخصیت انسان چندگانه است. از جمله می‌توان به درمان دردهای درونی، مسئولیت‌پذیری، روحیه‌پذیرش برابری و برادری، ایثار و فداکاری، اعتدال و پرهیز از افراط و تفریط ... اشاره کرد. (خادمی، ۱۳۸۹، ص ۱۰۷)

توجه به این حقیقت ضروری است که اسلام به عنوان یک نظام در هر زمینه، جنبه تربیتی دارد، قرآن مجید از لحاظ تربیتی در معنای وسیع، بهترین و کامل‌ترین کتاب تربیتی برای انسان است، حتی گفتار رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و احادیث صادره از ائمه اطهار (علیهم السلام) همه، جنبه تربیتی دارد. (شریعتمداری، ۱۳۸۴) اسلام الگوی تربیتی کاملی برای انسان پیشنهاد می‌کند که هدف آن پرورش انسان‌هایی سالم، درستکار، مؤمن و متقی است و خود به عنوان یک دین و آیین دارای اصول عدالت و قوانین منظم جهت آبادسازی آخرت است. (احمدی، ۱۳۶۴)

از آن جا که در دین مبین اسلام و فرمایشات ائمه اطهار (علیهم السلام) به انس هر چه بیشتر با قرآن توصیه شده لازم است آموزش و پرورش و مسؤلان تربیتی در ترسیم اهداف خود به آشنایی و شناساندن قرآن به دانش‌آموزان و فراهم نمودن زمینه‌های قرآنی برای انس بیشتر دانش‌آموزان با قرآن توجه خاص مبذول دارند و پرورش شخصیت‌های والا و قرآنی را در رأس امور خود قرار دهند تا از رهگذر این مسئله گام‌های شایسته‌ای به سوی جامعه منطبق بر قرآن برداشته شود.

بنابراین مسؤلان آموزشی ما باید توجه خاصی به تربیت افراد با شخصیت و رفتارهای منطبق بر آموزه‌های قرآنی داشته باشند و بدانند که مدرسه‌های ما هنگامی به موفقیت کامل می‌رسند که بتوانند افرادی با باورها، نگرش‌ها و رفتارهای مبتنی بر فرهنگ و مبانی تربیتی اسلام و قرآن تربیت کنند، چرا